

Maj 2025

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 122

36. årgang – maj 2025

ISSN 0905-9504

ISSN 2794-9095 (Online)

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, september.

Redaktion:

Jan Koed (ans.)
jk@cadaid.dk
Rolf Gilberg
Bulgan Njama
Bettina Gram

Tryk: Green Graphic ApS**Oplag:** 200 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlemmer:**

HM Kong Frederik X
Søren Haslund-Christensen †
Rolf Gilberg

Bestyrelse:

Enkhzaya Battumur
Anita Garbers
Bettina Gram (næstf., sekretær)
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama (formand)
Joshua Thomsen
Chalotte Vad
Tsendkhuu Yadamdorj
Lars Højer (sup.)
Chuka Ringgaard (sup.)

Hjemmeside:

www.danskmongolskselskab.dk

Bankkonto: 1551 0007841582**MobilePay:** 83554**Selskabets adresser:**

Sekretær: Bettina Gram
Kastrupvej 90, 1.mf.
2300 København S
tel. 2887 6887
bettinahgram@hotmail.com

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 2342 1128
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 2613 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
nts2019rsc@gmail.com

Medlemskab:

Kontingent:
250 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
350 kr. for husstandsmedlemskab.
600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Nye medlemmer indmelder sig via hjemmesiden under menu-punktet *Bliv medlem*.

Sommerens højdepunkt i Mongoliet er fejringen af Naadam i begyndelsen af juli, hvor mennesker samles i by og på land for at overvære konkurrencerne i de tre nationale sportsgrene: hestevæddeløb, brydning og bueskydning. Særligt spektakulær er åbningen af festivalen i hovedstaden Ulaanbaatar, hvor et overdådigt show afvikles over 3 timer på det store stadion midt i byen.

Foto: Tania Karpatschof

Indhold

Dansk projekt kommer den mongolske regering til undsætning	3
Naadam er sommerens festlige højdepunkt i Mongoliet	7
Nomade vinder miljøpris	12
Dansk-mongolsk samarbejde om arkæologi	16
Boganmeldelse	20
Aktuelt	21
DMS nyt	25
Referat af generalforsamling	25
Festlig fejring af Tsagaan Sar	28
Medlemsmøder	32

NTS til møde med den mongolske regerings komité for kooperativer.
Den høje herre i midten er artiklens forfatter Jes Colding.

Dansk projekt kommer den mongolske regering til undsætning

Helt uventet har DMS/NTS' seneste projekt i Mongoliet, finansieret af bistandsorganisationen CISU, vist sig at have det helt rigtige indhold og den perfekte timing for at understøtte den mongolske regerings seneste tiltag for at hjælpe landets nomader i kampen mod klimaforandringer.

I april 2024 vedtog det mongolske parlament et 5-årigt program benævnt *New Cooperative – Wealthy Herder*, som har til formål at bistå landets nomader med at modstå de tiltagende, negative effekter af klimaforandringer. Hyppigere tørkeperioder og *dzud* øver stor, negativ indflydelse på nomadernes livskvalitet og overlevelsesmuligheder.

Vinteren 2023/24 bevirkede en *dzud* – hvor langvarig, hård frost og is dækker jorden og forhindrer husdyr i at græsse – at hele 9,6% af landets husdyr eller 8,1 mio. dyr døde.

De stadigt oftere forekommende *dzud* rammer ofte de uheldige nomader så hårdt, at de mister hele deres dyreflok og dermed deres økonomiske udkomme, så familien opgiver nomadelivet og flytter til slum-lignende forstæder i hovedstaden Ulaanbaatar, hvor de må leve uden vand, elektricitet og sanitet. Blandt andet derfor er halvdelen af Mongoliets 3,6 mio. store befolkning i dag bosat i Ulaanbaatar.

Udover de negative miljømæssige udfordringer, denne ukontrollerede urbanisering medfører, så be-

tyder affolkningen af lokalområderne, at der er færre beboere i provinsen til at forestå produktion af fødevarer til den voksende mongolske befolkning.

Regeringen har udpeget kooperativer som den optimale model for nomaderne til at organisere sig i grupper og samarbejde i kampen mod klimaforandringerne. For at hjælpe nomaderne til at etablere kooperativerne har regeringen i foråret 2024 ydet 21.278 nomader et lån på 50 mio. tugrik (godt 90.000 kr.) til en subsidieret, lav rente på blot 6%

årligt i forhold til det normale renteniveau på 18%. Det samlede beløb på ca. 263 mio. (knap 2 mia. kr.) finansieres af private banker, og der er etableret en lånegarantifond, som skal imødegå eventuelle tab for bankerne. Det første år skal nomaderne kun betale renter, men fra maj 2025 skal de også betale af på selve lånebeløbet.

Kompetencer en mangelvare

Imidlertid har regeringens projekt ikke taget højde for, at kooperativer ikke etablerer sig selv, og at de fleste nomader ikke har noget begreb om, hvordan man gør. Faktisk er udfordringen endnu større, idet nomader er vant til en fri, selvstændig og meget individualistisk livsstil, og en overgang til at skulle fungere til demokratisk baserede kooperativer forudsætter en grundlæggende holdningsændring, hvor de lærer at arbejde sammen med og stole på andre.

Den uddannelse og oplysning, som har fundet sted, har således været mangelfuld, og selv om der er etableret hele 6.207 kooperativer i 2024, så har disse kun i gennemsnit 3,4 medlemmer, hvor det ideelle deltagerantal burde ligge på 30-50, hvilket vidner om, at flertallet af de nyetablerede kooperativer er tomme skaller uden den egentlige økonomiske aktivitet, som skulle sikre rettidig tilbagebetaling af lånene. Derfor frygtes det nu, at mange af de udbetalte lån ikke vil blive tilbagebetalt, og at lånegarantifonden ikke er tilstrækkelig.

Man kan mene, at projektet i første omgang burde have fokuseret på at motivere og uddanne nomaderne til at etablere og drive kooperativer og først derpå have udbetalt lånene til andelsindskuddene, når denne proces var tilendebragt. Der blev da også holdt forhandlinger med Mongoliets sammenslutning af landbrugskooperativer, NAMAC, om

Eksempel på engageret gruppearbejde på mongolsk.

dette, men disse samtaler førte ikke til et samarbejde omkring uddannelse af nomaderne mellem regeringen og NAMAC.

Der synes at have været politiske grunde til at vælge den omvendte rækkefølge, og nu står regeringen altså med en kæmpe udfordring: hvordan får man i en fart uddannet de mange nomader i kooperativer?

DMS/NTS viser vejen

Og det er her, at Dansk Mongolsk Selskab (DMS) og vores sam-

arbejdspartner i Mongoliet, NTS (*Social Partnership Network*), kommer ind i billedet. For netop i marts 2025 har de taget hul på et nyt kapacitetsopbyggende 14-måneders projekt finansieret af CISU (Civilsamfund i Udvikling): *Strengthening Rural Resilience in Mongolia – piloting cooperatives* (Styrkelse af modstandskraft i den mongolske provins igennem etablering af kooperativer).

Ved et 10-dages kursusforløb fra 19. til 28. marts i NTS' funktionelle lokaler i centrum af Ulaanbaatar

Et øjebliksbillede fra de 10 dages intensive træning i at etablere og drive kooperativer.

blev 20 personer, 2 fra hovedkontoret og 18 fra 9 af NTS' 11 lokalafdelinger rundt i landet, oplært i, hvorfor og hvordan man etablerer og driver kooperativer.

De første 5 dage koncentrerede sig om baggrunden for kooperativer og formålet. I denne forbindelse blev der afholdt en lang række forelæsninger om den globale andelsbevægelses historie, og der blev gennemgået cases og succeshistorier fra hele verden. Forelæsningerne blev suppleret med lige dele praktiske præsentationer af vidensperso-

ner og organisationer udefra samt praktiske øvelser og gruppearbejde, som mongoler er verdensmestre i.

Mongoliets infrastruktur på andelsområdet er mangelfuld på såvel det videnskæssige som juridiske område og lever ikke op til mange andre lande, som er medlemmer af *International Cooperative Alliance* (ICA). I alt er mere end 1 mia. eller 13% af jordens befolkning medlemmer af ét af de mere end 3 mio. eksisterende kooperativer. Her findes også 10% af verdens lønnede jobs (280 mio. jobs), ligesom de 300

største andelsforeninger i verden realiserer en omsætning på svimlende 2,4 mia. \$ (16 mia. kr.).

Fra viden til praksis

De sidste 5 dage fokuserede på den operationelle side, idet de 20 deltagere blev uddannet som undervisere igennem et *Training of Trainers*-forløb forestået af kompetente instruktører fra den nationale sammenslutning af kooperativer, NAMAC. Efter de 10 lange og intense dage følte deltagerne sig kom-

petente og godt klædt på til at skulle hjem i deres respektive regioner for at etablere og monitorere det kooperativ på minimum 25 deltagere, som projektet foreskriver.

Desuden skal de 18 lokale undervisere og koordinatore også sammen og på baggrund af deres egne erfaringer udvikle en *best practice* model for, hvordan man på bedste vis danner og driver en andelsforening på landet i Mongoliet. Processen er allerede gået i gang med stor lyst og energi i de 9 regioner.

Gennembruddet

Imidlertid viste det sig, at de nyuddannede NTS-undervisere og koordinatore ikke fik lov til at nøjes med at etablere og coache den ene andelsforening i deres region – som projektet foreskriver – for i mellemtiden blev NTS indkaldt til møder af den mongolske regering.

Ved disse møder med det ledende parlamentsmedlem for landets moderniseringsprojekter og vice-premierministeren, som er formand for den særlige komité, der forestår det store 5-års projekt *New Cooperative – Wealthy Herder*, fik NTS lejlighed til både at præsentere dets tidligere imponerende resultater i områder som spare-lånegrupper, iværksætteri og virksomhedsrådgivning samt til at beskrive de netop opnåede, nye kompetencer inden for etablering og drift af kooperativer. Ved begge møder gav regeringen udtryk for en stærk interesse i NTS' nyerhvervede kompetencer og et ønske om samarbejde.

Den mongolske regering har siden rakt ud til NTS og bekræftet ønsket om at samarbejde omkring udannelsen af de mange nomader, som mangler hjælp til strukturering og drift af deres andelsforeninger, og der er nu indgået en nærmere dialog om, hvordan CISU's aktuelle projekt kan komme flere nomader til gode, og hvordan NTS og CISU

De 20 nyuddannede specialister i kooperativer hos NTS.

måske også kan arbejde sammen med den mongolske regering i en større skala i de kommende 4 år.

Ikke alt i verden kan planlægges eller forudses, og nogen gange er man bare heldig, at et initiativ tages på det rette sted og på det rette tids-

punkt. Vi vil fremover følge med i, hvordan DMS/NTS' andelsforeningsprojekt udvikler sig til glæde og fordel for de mange udfordrede nomader i Mongoliet. ■

Jes Colding

NTS' ledelse og koordinatore fra de 9 lokalafdelinger foran NTS' kontor i det centrale Ulaanbaatar.

A close-up photograph of a young girl with dark hair and eyes. She has a small, rectangular patch of Mongolian face paint on her right cheek, featuring a red background with a green vertical stripe and a yellow sun-like symbol. She is wearing a white t-shirt with a pink sleeve and a large, colorful, circular decorative patch on the front. The background is blurred, showing other people in a crowd.

Naadam er sommerens festlige højde- punkt i Mongoliet

Naadam er en hyldest til den mongolske kultur og historie, der finder sted hvert år i juli. Alle klæder sig i fineste puds og deltager i festlighederne.

Ryttergarden rider gennem byens gader fra den centrale plads, Sukhbaatar-pladsen, til det store stadion lidt uden for bykernen.

Da jeg træder ud af flyet i Ulaanbaatar, Mongoliets hovedstad, skyller en bølge af spænding over mig. Jeg er ankommet under en af de mest betydningsfulde kulturelle begivenheder i landet: den nationale Naadam-festival, også kendt som »De tre mandlige Spil«, og jeg er ivrig efter at fordybe mig i festlighederne.

Gaderne i Ulaanbaatar summer af energi. På den centrale plads i byen, Sukhbaatarpladsen, er der opstillet en stor scene, hvorfra lyden af traditionel musik fylder luften. Lokale er klædt i deres farverige *deel*, den traditionelle mongolske påklædning, og fylder pladsen med deres smil.

Sammenhold og stolthed

En storslået åbningsceremoni på det nationale stadion indleder den officielle del af festivalen. Men uden for i byen byder Naadam allerede på en rig kulturel oplevelse: 100vis af boder fyldt med traditionelle retter pirrer min nysgerrighed. Duften af den meget mad gør mig sulten, og jeg fristet af nogle nykogte *buuz*:

dampede dumplings fyldt med lamme-kød.

Inde på stadion er luften fyldt med de melodiske lyde af traditionel mongolsk strubesang og lyden af hestehovedvioliner. Det virker, som om hele Ulaanbaatar er samlet her, og det er imponerende at se folk fra alle hjørner af landet, iklædt deres flotte farverige nationaldragter, finde deres pladser for at fejre deres fælles historie.

Jeg finder også min plads på det propfyldte stadion og kan ikke undgå at blive smittet af den følelse af sammenhold og stolthed, som fylder stadionet.

Åbningen af Nadaam-festivalen skydes i gang med et imponerende åbningsshow.

Tre timers show

Som på Chinggis Khaans tid begynder Naadam-festivalen officielt med en ceremoni, hvor ni hvide bannere bæres ind på stadion af ni krigere på hvide heste. Bannerne er lavet af hår fra 10.000 hvide heste.

Præcis på slaget 11 dukker Mongoliets præsident frem på en kæmpe storskærm og holder åbningstalen. Jeg forstår ikke et ord, men at tolke på folkene omkring mig er den lige så kedelig som politiske taler alle andre steder på jorden. Kedelig er det efterfølgende show derimod langt fra.

Det er en imponerende tre timer lang opvisning i seks kapitler. Det starter med en parade af mongolske ryttere iklædt uniformer fra Chinggis Khaans tid til i dag. Derefter fortæller traditionelle dansere, iklædt smukke og meget farvestrålende kostumer, historier om gamle krigere og det pastorale liv. Selv en kæmpe grøn dinosaur sniger sig på et tidspunkt med op på scenen.

De rytmiske beats fra *morin khuur* – hestehovedviolin – giver genlyd i luften og skaber en forrygende smuk baggrund, der fører mig væk til en anden tid. Og da åbningseremonien nærmer sig sin afslutning, føler jeg en dyb påskønnelse af den kultur og historie, som Naadam repræsenterer.

Festivalen er mere end bare en fest: den er en påmindelse om det mongolske folks historie, dets ånd og dets samhørighed med fædrelandet.

Hyldest til kulturen

Naadam-festivalen kaldes ofte nomadernes olympiske lege. Festivalen finder sted hvert år i juli og er en hyldest til den mongolske historie og kultur.

Naadam-festivalen går helt tilbage til det 12. og 13. århundrede og

tjente oprindeligt som en militærøvelse for at træne krigere i væsentlige færdigheder. Med tiden har den udviklet sig til en mangefacetteret fejring af Mongoliets arv, værdier og skikke. Festivalen symboliserer landets modstandskraft og ånd og viser dets atlethers dygtighed inden for tre hovedsportsgrene: hestevæddeløb, brydning og bueskydning. Men Naadam er ikke kun støvet historie, den er den årlige mulighed

for nomadefolk til at mødes og socialisere.

Brydning

Et af Naadam-festivalens absolutte højdepunkter er brydekongurrencen, hvor atleter viser deres styrke og smidighed i intense kampe. Men det er ikke bare en konkurrence, det er i høj grad også en hyldest til mongolsk brydning.

Jublen og klapsalverne fra publikum fylder luften, mens bryderne kæmper om den eftertragtede titel som mester. Jeg ser i beundring på, da bryderne – nogle vejer over 90 kilo – møder hinanden i arenaen. Deres traditionelle påklædning, der består af mavekorte bluser og høje støvler, tillader maksimal bevægelse. Hver kamp er ikke kun en test af fysisk styrke, men også af teknik og strategi. Brydernes energi er håndgribelig. Jeg finder mig selv jublende sammen med alle de andre tilskuere, fanget af det spektakel, der udfolder sig foran mig.

Bueskydning

Dagen slutter med bueskydningskonkurrencen, hvor deltagerne demonstrerer deres præcision og nøjagtighed ved at sigte mod fjerne mål. Bueskydningskonkurrencen er lige så fascinerende som bryderne.

Jeg ser på, mens bueskytterne, både mænd og kvinder, viser deres utrolige færdigheder. Klædt i de traditionelle klæder fokuserer de intetst på de fjerne mål, og deres buer er spændt med præcision. Atmosfæren er rolig, kun brudt af lyden af pile, der flyver gennem luften. Jeg kan ikke lade være med at blive rørt af den dedikation og tradition, der er tydelig i hvert skud.

Da solen begynder at gå ned, signalerer det afslutningen på festivalens første dag, og jeg bliver igen overvældet af en dyb følelse af taknemmelighed over at kunne deltage i en så unik og levende kulturoplevelse.

Hestevæddeløb

På den anden dag af mit Naadam-eventyr vågner jeg tidligt for at undslippe byens travlhed og tage til Khui Doloon Khudag, der ligger 35 kilometer uden for byen. Her skal de traditionelle hestevæddeløb finde sted.

At alle mongoler er »født« på en hesteryg er meget tydeligt, når de meget unge ryttere kommer i mål med imponerende fart efter at have redet op til 30 kilometer.

Et mongolsk ordsprog siger, at Mongoliet er en nation født på hesteryg. De indfødte heste her er hårdføre og stærke, en race der kun har ændret sig lidt siden det 13. århundrede.

For mig er det mest overraskende, at rytterne består af børn mellem 5 og 13 år. Men trods deres unge alder bliver der ikke taget særlige hensyn, for afstanden de skal tilba-

gelægge, er på mellem 15 og 35 kilometer.

Spændingen i luften er til at tage at føle på, og snakken går ivrigt, mens publikum tager plads på det sidste stykke før målstregen, og lange rækker af bænke fyldes hurtigt op. Mens vi venter på, at rytterne kommer til syne i horisonten, forkæler jeg mig selv med de lækre *khuushuur*, traditionelle madpande-

Åbningsshowet, der varer tre timer og er en forestilling i seks akter, er en blanding af militærparade iblandet traditionel mongolsk dans og musikoptræden.

Tania Karpatschof har været medlem af De Berejstes Klub siden 2013 og har besøgt 111 lande. Hun er drevet af en passion for rejser, der startede da hun som 10-årig var med i Zimbabwe som udviklingsarbejder. Som 19-årig tog hun 6 måneder til Mozambique for at arbejde som lærer.

Tania har en kandidatgrad i international udvikling og har boet og arbejdet for FN i Nepal. I dag deler hun sin erfaring med Nepal som guide for *Viktors Farmor*.

kager fyldt med lammekød, som en sælger med store spande går rundt og falbyder.

Endelig kan man i horisonten ane støvskyerne, og af mine mongolske »naboer« på bænken ved siden af mig, får jeg udpeget i hvilken retning, jeg skal spejde. Efter kort tid begynder lyden af de mange hundrede hove at fylde luften. Med imponerende fart kommer hestene med de små ryttere på ryggen imod os. Jublen fra publikum er øredøvende og spændingen elektrisk, igen finder jeg mig fanget af spændingen og øjeblikket.

Den vindende jockey bliver tiljublet af mængden og udråbt til *tumny ekh*, der betyder »leder af 10.000«. Men også den rytter, der kommer sidst, får særlig opmærksomhed i form af titlen *bayan khodood*, der betyder »fuld mave«, og der synges en sang, der ønsker ham held og lykke med at blive næste års vinder.

Kulturel fordybelse

Af deltagelse i Naadam er en enestående mulighed for at få et unikt indblik i Mongoliets rige kultur og historie. Festivalen efterlader mig med minder, jeg vil værne om for evigt. Da jeg kører tilbage til mit hotel under den stjerneklare mongolske himmel, ved jeg, at Naadam er meget mere end bare en begivenhed: det er en kraftfuld påmindelse

om styrken og ånden hos det mongolske folk, en påmindelse om hvordan et lands historie kan være vævet ind i kernen af dets kultur. ■

Tekst og foto:
Tania Karpatschof

Reportagen fra Naadam 2024 blev første gang bragt i *Rejsemagasinet Globen* 98, vinter 2024.

Nomade vinder miljøpris

Batmunkh Luvsandash har kæmpet for at beskytte mere end 400.000 hektar steppe-land i sin hjemegn. I et interview med 'Yale Environment 360' fortæller han, hvordan han ved at trække på de lokale hyrder viden i Gobi var i stand til at sætte sig op imod den stærke mineindustri og føre sin kamp til sejr.

En forhenstående hyrde på Mongoliets uendelige, grønne steppeområder, Batmunkh Luvsandash, er indehaver af en imponerende rekord som miljøforkæmper: Han er lykkedes med at beskytte et areal på mere end 400.000 hektar af sit fædreland. Han opgav sin karriere som elektroingeniør for at modarbejde mineselskabernes overtagelse af græsningsarealer, selv om han tidligere havde arbejdet for selskaberne.

Bevæbnet med lovsamlinger, sit lokalkendskab til nomadesamfundene og sin egen stædighed har han vundet slag efter slag, kulminerede med redningen af det hellige bjerg Khutag, et af landets sidste levesteder for det truede vildæsel og argalifår.

Batmunkh har lige vundet en Goldman-miljøpris for sin indsats – i en alder af 81. Inden han fløj fra Ulaanbaatar til San Francisco for at modtage prisen, havde han i marts måned 2025 en samtale med Fred Pearce, der skriver for *Yale Environment 360*.

Yale Environment 360: Du blev født og voksede op på de vidtstrakte mongolske steppeområder på kanten af Gobiørkenen. Hvordan formede tilværelsen sig dengang?

Batmunkh Luvsandash: Ja, jeg blev født i 1944 i Khövsgöl Sum i Dornogovi Aimag. Min familie var beskedne nomader ligesom de fleste andre folk på landet, som flytter

omkring med deres dyr. Især i Gobiområdet levede vi under ekstreme klimaforhold, hvor temperaturen kunne bevæge sig mellem minus 400 grader celsius og 40 plusgrader. Livet var hårdt.

e360: Er der lige så mange hyrder nu som dengang, eller søger alle mod byerne for at leve et mere komfortabelt liv?

Batmunkh: Der er flere mennesker i byerne, men nomadelivet er slet ikke ved at uddø. Da jeg var ung, var antallet af husdyr i Mongoliet 22 mio. til forskel for vore dage, hvor vi er oppe på hele 70 mio. Der er også flere nomadefamilier, måske 200.000. Det er skønt at kunne sige,

at i dag er nomadernes livskvalitet på steppen meget bedre. Hyrderne er yngre end før i tiden. Mange unge familier vælger denne livsform langt væk fra byerne, hvor de kan nyde den friske luft og passe dyrene.

e360: Med så mange flere husdyr, er der så mangel på areal? Finder der overgræsning sted?

Batmunkh: Det vil jeg ikke sige. Der er meget bekymring omkring ørkenspredning, særlig i Gobiområdet. Men det skyldes hovedsagelig minedriften, som er årsag til ødelæggelse af store landområder og til opsplittning af græsarealer. Ørkenspredning er et globalt problem, som Mongoliet også er påvirket af. Men minedriften forværrer forholdene.

e360: Jeg er klar over, at du elsker stepperne, men da du var ung, havde du større ambitioner end at være hyrde. Hvilken uddannelse fik du, og hvordan gik det til, at du blev ingeniør?

Batmunkh: Jeg fik min første uddannelse i de lokale skoler i Dornogovi Aimag.

Men året før min studentereksamen deltog jeg i Mongoliets nationale matematikolympiade. Det var et stort arrangement, og jeg vandt konkurrencen for Dornogovi Aimag blandt 20 andre fra hele Mongoliet. Førstepremien var en mulighed for at studere i udlandet. Jeg kunne frit vælge hvilket land, universitet og studieretning, jeg var interesseret i. Jeg valgte at læse i Rusland, ved det tekniske universitet i Irkutsk, der ligger lige nord for grænsen til Mongoliet, i Sibirien. Der valgte jeg at uddanne mig til elektroingeniør.

e360: Men det var kun begyndelsen på dine internationale rejser. Som russisk-uddannet ingeniør forestiller jeg mig, at du var stærkt efterspurg.

Batmunkh: Jeg udnyttede mine muligheder. Fra 1981 til 1984 var jeg én ud af fem specialister, som tog til Laos i Sydøstasien for at bistå med at opføre hospitaler. Så i 1988 skete der et voldsomt jordskælv i Armenien i Sovjetunionen. Bygninger blev ødelagt i mange byer, og Mongoliet udvidede sin hjælpeindsats. Jeg arbejdede i 4 år som elek-

troingeniør i den værst ramte by, Spitak, hvor vi genopbyggede skoler og børnehaver. Jeg vendte tilbage i 1991, da Sovjetunionen kollapsede, og fik ansættelse i bygnings- og mineindustrien her.

e360: Dornogovi, din barndoms provins på kanten af Gobiørkenen, har flere miner end nogen andre steder i Mongoliet. En tiendedel af dem har licens til efterforskning og minedrift. Så du har haft nok at se til. Men hvornår begyndte du at blive opmærksom på deres påvirkninger af miljøet og dyrelivet?

Batmunkh: Min bekymring blev vakt i 2005. Det var på et tidspunkt, hvor regeringen begyndte at udstede et voldsomt stort antal licenser til minedrift. Mineindustrien greb chancen og begyndte at beslaglæg-

ge de græsningsarealer, hvor jeg var vokset op.

Efter 2010 blev jeg yderligere engageret, da nye og kæmpe store minekoncessioner blev tildelt i det område, hvor min families husdyr havde deres græsgange. Jeg havde arbejdet for mineselskaber i Dornogovi i 15 år, så jeg havde et første-håndskendskab til den ødelæggelse, de forårsagede.

e360: Hvad havde du set?

Batmunkh: Der skete en voldsom ødelæggelse. De gravede stort set blot et hul i jorden og efterlod dynger af jord bag sig, når de var færdige. De bekymrede sig ikke det mindste om at genoprette landskabet bagefter. De brugte en enorm mængde grundvand, producerede støv og forårsagede store skader på græsningsarealerne. Det var et stort kaos, noget rigtig rod.

Jeg kunne se, at adskillelige love blev overtrådt. Selskaberne var ikke i stand til at drive deres virksomhed efter landets love eller deres egne licenser, som havde til hensigt at beskytte miljøet. Så jeg besluttede mig for – efter bedste evne – at følge med i, hvad de foretog sig, og om de i deres virksomhed fulgte lovgivningen. Jeg rejste rundt, ofte til fods, for at undersøge det hele.

Jeg opdagede, at mange af selskaberne forfalskede deres papirer og burde have fået deres licenser inddraget. Men ressource- og ener-

gimyndighederne, der realiserer lovene, foretog sig intet.

I starten var det en stor udfordring at dokumentere forholdene på denne måde, fordi jeg manglede erfaring. Jeg var ingeniør, ikke økolog. Men ved at arbejde tæt sammen med nomadefamilierne i Khövsgöl – min hjemegn – fik jeg indgående kendskab til området, og til hvad der foregik. Jeg blev ved med at sende officielle breve til de relevante myndigheder, hvor jeg oplyste dem om de skadelige påvirkninger af landskabet og græsarealerne.

En af de ting, der adskilte mig fra andre miljøaktivister, tror jeg, var min viden om lovgivningen på mineområdet. Jeg gjorde mig selv til ekspert. For eksempel opdagede jeg, at der findes en lov, som betyder, at man ikke må røre ved noget område, hvor der findes kultur- eller historiske genstande. Dem har vi mange af, som vi kunne stedfæste med hjælp fra de lokaler hyrder. Og jeg bidrog med eksperthjælp fra videnskabelige organisationer, centre for kulturarv og økologer. På denne måde kunne vi identificere lovovertrædelserne, enten forårsaget af mineselskaberne eller regeringorganerne, dokumentere dem og aflevere dem til myndighederne.

e360: Men fra kun at dokumentere overtrædelserne gik du til aktion.

Batmunkh: Ja. Jeg begyndte med at fundere over, hvordan jeg kunne

standse stigningen i antallet af licenshavere. Antallet voksede måned for måned, næsten fra dag til dag. Jeg nåede frem til den konklusion, at vi blev nødt til at sætte mange potentielle mineområder under national eller lokal beskyttelse, så de blev reserveret til traditionel nomadedrift og dyreliv. Vi begyndte at få gode resultater gennem fredelige og lovlige midler.

e360: Det er imponerende. Mongoliet har store forekomster af guld og kobber, kul og uran. Nogle kalder det *Minegolia*. Og Kina ligger lige ved siden af, så disse mineraler er værdifulde, og *money talks*. Hvordan fik du overtalte regeringen til at placere minerne uden for de forbudte områder for minedrift? Folk siger, du er temmelig stædig.

Batmunkh: Jeg ved ikke, om jeg er stædig, men jeg udførte arbejdet konsekvent og målrettet. Jeg gav ikke op. Men det var også en fælles opgave med medborgerne og nomadefamilierne. Når det kom til stykket, satte vi selskaberne og tilsynsmyndighederne i en umulig position. De blev nødt til at acceptere kritikken.

Jo mere succes vi havde med udviklingen, jo mere skubbede vi til grænserne. Jeg var vildt optaget af arbejdet, næsten grådigt med hensyn til størrelsen af det areal, vi gerne ville have under beskyttelse. I 2020 havde vi opnået beskyttelse i 24 lokalområder i Dornogovi til fordel for nomadedrift og dyreliv.

e360: Lige pludselig skete der det, at regeringen gav tilladelse til efterforskning efter råstoffer på et ca. 27.000 hektar stort areal rundt om Khutagberget, som jeg mener er hellig kulturarv. Gav det dig endnu mere blod på tanden?

Batmunkh: Ja mon ikke. I 2020 indsendte jeg forslag til regeringen om at beskytte hele området omkring Khutagbjerget. Bjerget er noget særligt. Det er det højeste punkt i Dornogovi og levested for vildfår, ulve, gazeller, vildæsler og mongolske antiloper. Og for os er det et helligt sted.

I april 2022 havde vi held til at få fremtidig minedrift forbudt. Resultatet af vores indsats var et samlet beskyttet areal i provinsen på 500.000 hektar. Det er mere end halvdelen af provinsen.

e360: Er det på det tidspunkt, du bliver indstillet til Goldman-prisen?

Batmunkh: Jeg er aldrig gået efter internationale priser. Men under mit arbejde traf jeg *Nature Conservancy*, som var i gang med at rådgive den mongolske regering om beskyt-

telse af biodiversitet. Det viste sig så tilfældigvis, at vi foreslog beskyttelse af næsten de samme områder, og jeg var til stor hjælp for dem i deres arbejde. Så først på året hørte jeg, at de havde nomineret mig til Goldman-prisen.

Jeg blev nomineret for mit arbejde med området omkring Khutagbjerget. Men jeg kan se, at jeg har fået prisen for mit arbejde gennem alle årene, som jeg selvfølgelig har udført i samarbejde med mange lokale nomader og medlemmer af lokalsamfundene. Jeg håber, det bliver et forbillede for Mongoliets indbyggere generelt, men også for andre landes borgere.

e360: Så hvilken fremtid forestiller du dig for Mongoliet? I har mange sjældne arter. Kan de overleve?

Batmunkh: Ja, det er meget sandsynligt, særligt i områderne i Gobiørkenen. Det er et kæmpe stort område med sandklitter og underjordiske kilder og med kun få mennesker. Så det håber jeg vil ske.

e360: Og vil de kommende generationer stadig være husdyrnomader?

Batmunkh: Som fædrelandskærlig borger i Mongoliet, og én der elsker sit land, håber jeg på det. Som det er nu, er landet dybt afhængig af minedrift. Den står for 90% af vores eksport, hvilket ikke er godt. Minedrift bør kun være én sektor blandt flere i økonomien. Vi bør investere langt mere i andre sektorer som for eksempel landbruget for at producere kød, uld, skind, ost og andre produkter, vi vil kunne sælge på verdensmarkedet.

Jeg håber, at udviklingen vil gå den vej. Minedrift ødelægger vores uberørte naturressourcer. I stedet for at ødelægge vores land bør vi beskytte landet og dets dyreliv og sprede økonomien ud på flere sektorer. ■

Fred Pearce
21.04.25

Oversættelse: Jan Koed
Foto s. 13-15: Bettina Gram

Artiklen blev første gang bragt i nettidsskriftet *Yale Environment 360*
<https://e360.yale.edu>

Mød Batmunkh på YouTube:
<https://www.goldmanprize.org/recipient/batmunkh-luvsandash/>

Dansk-mongolsk samarbejde om arkæologi

I 2022 blev vi (Chuka og Jørgen) inviteret til en middag, hvori deltog den mongolske arkæolog Erdenebaatar Diimaajav. Det viste sig, at han var en af de kendteste mongolske arkæologer og især kendt for sine udgravninger af store aristokratgrave fra Hunnu-imperiet (300 f.kr. – 100 e.kr.). Han udgravede i 2012 den hidtil største af sådanne grave – ca. 80 m i længden, 45 m i bredden – og med gravkammeret mere end 20 m under jorden.

Ved denne udgravning blev der gjort fantastisk rige fund, hestevogne og bærestole med rig udsmykning, genstande af guld, sølv, bronze og jade – og en romersk glasskål. Mange af disse genstande er i dag udstillet på Chinggis Khaan National Museum i Ulaanbaatar.

Nu ville han gerne skaffe resourcer til at udgrave en tilsvarende grav i det samme område – kunne vi skaffe dansk hjælp til det? På dette tidspunkt havde vi ikke det fjerneste begreb om arkæologi ud over basal almenviden, så det kunne vi jo ikke svare på. Men vi lovede at se på det.

Starten

En gammel studiekammerat, Jesper Lier Boldsen, som er fysisk antropolog og professor på ADBOU (*Unit of Anthropology Department of Forensic Medicine University of Southern Denmark*), hvor de har en samling på ca. 16.000 skeletter, blev tændt på ideen. Efterfølgende fik vi skabt kontakt til Moesgaard og arkæologer på Aarhus Universitet, samt Globe Institute i København.

Alle var fascineret af de rige fund og historien om Hunnu-imperiet, det første af de store steppeimperier med udgangspunkt i Mongoliet.

Antropologen besøgte os i Mongoliet i efteråret 2022 og sammen besøgte vi Hunnu-gravpladsen.

Vi besluttede at starte op med det, som kunne være muligt uden at have penge. Det blev til to initiativer: to mongolske studerende kom på 3-måneders kursus på ADBOU, og Erdenebaatar og hans chef, direktøren for det Arkæologiske Institut, *Mongolian Academy of Sciences*, dr. Eregzen Gelegdorj besøgte Danmark i 2 uger i foråret 2023.

Vi lavede et program, som omfattede Moesgaard, Syddansk Universitet, Globe Institute i København samt selvfølgelig en række historiske seværdigheder rundt om i Danmark. Som afslutning på besøget blev der underskrevet et memorandum mellem det Arkæologiske Institut, *Mongolian Academy of Sciences*, ADBOU og Moesgaard Museum.

Det dannede så rammen om to konkrete aktiviteter i 2023: en fælles udgravning på Hunnu-gravpladsen af to mindre grave med deltagelse af prof. George Milner, *Pennsylvania State University* (repræsenterende ADBOU), Lars Krantz og Camilla Bjarnø fra Moesgaard og så Erdenebaatars team.

Den anden aktivitet, som aftaltes, var et pilotstudie i Arkæologisk Instituts skeletsamling i Ulaanbaatar, udført af de to studerende, som var på kursus på ADBOU. Der blev fundet to skeletter samt enkelte gen-

stande i de to grave, og der er lavet analyser på tænder herfra.

Hvordan kommer vi videre?

Således kommet nogenlunde fra start var vi nu så vidt, at det var nødvendigt at rejse penge for at videreudvikle samarbejdet med nye aktiviteter.

Det viste sig at være meget svært at finde fondsmidler til denne type arkæologiprojekter i Danmark, og det er indtil nu ikke lykkedes at rejse penge til videnskabelige projekter. Vi har derfor besluttet at fokusere på kapacitetsopbygning, og så håber vi ad den vej at kunne genoptage det videnskabelige spor.

Fokus på kapacitetsopbygning

Da vi engagerede os i arkæologien i Mongoliet, blev det hurtigt klart, at der gennem mange år har været en stor international interesse i mongolsk arkæologi og stor international deltagelse i forskningsprojekter, også i Hunnu-forskningen. Rigtig mange projekter har været – og er – finansieret af udenlandske institutioner.

En væsentlig del af den arkæologiske forskning består i analyser af udgravningssteder og de fundne genstande. Moderne arkæologi er super-tværfagligt – arkæologerne støtter sig til analyser og teknologier leveret af andre fag (kemikere, geologer, fysikere, biologer osv.).

Vi blev klar over, at i stort set alle de gennemførte projekter med udenlandsk deltagelse (og finansi-

Mødet hos præsidentens rådgiver hvor grundlaget for centret blev lagt. Som nummer 3 og 4 til venstre ses Chuka og Jørgen Ringgaard.

ering) blev disse analyser foretaget på de udenlandske institutioner og af de udenlandske forskere. Dette skyldes først og fremmest, at det nødvendige udstyr og de nødvendige kvalifikationer ikke findes i Mongoliet.

Det skyldes dels historiske årsager, men jo også at de internationalt finansierede projekter mest har fokuseret på at få analyseret materialet og mindre på at opbygge kapacitet til, at dette kan ske i Mongoliet.

Denne situation har længe frustreret de mongolske arkæologer. Vi besluttede derfor allerede under besøget på Moesgaard i 2023 at undersøge mulighederne for at starte initiativer, der fokuserer på en sådan kapacitetsopbygning for arkæologi, antropologi og konservering i Mongoliet.

Kapacitetsopbygning til gavn for arkæologien

I Mongoliet er der en række videnskabelige institutioner, museer

mm., som har ansvar for forskning i arkæologi og antropologi samt konservering og opbevaring af de fundne genstande. Vores udgangspunkt var, at hvis der skal gøres noget for at styrke kapaciteten i form af udstyr og faglig ekspertise i Mongoliet, skal det være til gavn for alle institutionerne.

Der var en vis tøven over for den tilgang fra mongolsk side mest på grund af intern konkurrence, personhistorik osv. (ikke usædvanligt i akademiske miljøer). Alle var for så vidt enige i visionen – hvis der kan skaffes midler til en sådan kapacitetsopbygning, bør den være tilgængelig for alle relevante – Mongoliet er for lille til, at det giver mening at investere parallelt på forskellige institutioner.

På den danske side havde vi fået etableret samarbejde med en af Europas førende forskere i mongolsk arkæologi, Ursula Brosseder. Hun er ansat på LEIZA (*Leibniz-Zentrum für Archäologie*) i Mainz, Tyskland.

Denne institution indgik sammen med ADBOU og Moesgaard Museum en samarbejdsaftale, hvor man tilkendegiver, at man er interesseret i at bidrage til undersøgelse af mulighederne for at etablere et uafhængigt center med laboratoriefaciliteter og trænet personale til brug for arkæologisk og antropologisk forskning samt konservering i Mongoliet, hvis der kan etableres et samarbejde herom mellem de relevante mongolske institutioner.

Processen mod konsensus

Vi startede så med at arbejde på en konsensus mellem de involverede mongolske parter om, at et samarbejde vil være det stærkeste udgangspunkt. Via vores netværk i Mongoliet fik vi møder med kulturministeren, alle relevante institutioner samt ressourcepersoner i miljøet.

Alle bakkede op om visionen, men udtrykte skepsis over for, om et samarbejde ville kunne etableres.

Stiftende møde i CCAACM 27. marts 2025.

En af kontakterne var en mongolsk arkæolog, ansat på det Nationale Universitet, men også formand for Foreningen af Arkæologer i Mongoliet, Jargalan Burentogtokh, som indvilgede i at koordinere indsatsen på mongolsk side, når vi ikke var der. Han har gjort en fantastisk indsats.

Vi var også heldige at få hjælp fra den mongolske præsidents personlige rådgiver, der indkaldte til det første møde med fire institutioner: Institut for Arkæologi, Videnskaberne Akademi, Center for Arkæologi på det Nationale Universitet, det Nationale Center for Kulturarv og Chinggis Khaan Museum.

På dette møde blev man enig om indholdet af et *Memorandum of Understanding*, som skal danne grundlaget for oprettelsen af et center.

Efterfølgende har vores mongolske koordinator fået samlet fire yderligere institutioner, således at memorandummet i august 2024 var underskrevet af otte institutioner:

- 1) *Chinggis Khaan National Museum*
- 2) *Natural Center for Cultural Heritage*
- 3) *National Museum of Mongolia*
- 4) *Institute of Archaeology, Mongolian Academy of Sciences*
- 5) *Institute of History and Ethnology, Mongolian Academy of Sciences*
- 6) *Institute of Nomadic Archaeology, National Museum of Mongolia*
- 7) *Department of Archaeology and Anthropology, National University of Mongolia*
- 8) *School of Business Administration and Humanity, University of Science and Technology*

Et center bliver til

I september 2024 besluttede disse institutioner, at vi skulle etablere en ny organisation, og at de ville dække det første års drift, inklusiv en deltidssekretær. På dette grundlag udarbejdede vi hen over vinteren forslag til vedtægter for en ny NGO,

som var rundt til høring hos de otte organisationer. Vi var heldige at få hjælp fra en dygtig advokat i Ulaanbaatar, som også hjalp os igennem de videre formalia.

27. marts 2025 kunne vi så holde stiftende generalforsamling for *Center for Capacity Development to Support Archaeology, Anthropology and Conservation in Mongolia (CCAACM)*.

Nu er Centret jo en NGO, så det krævede lidt juridisk spidsfindighed, da de otte jo alle er statsinstitutioner. Sådanne kan ikke stifte en NGO – rimeligt nok. Men det gjorde direktørerne så som privatpersoner. Og statsinstitutioner kan godt være medlemmer ifølge lovgivningen; men den sætter dog bl.a. de begrænsninger, at ingen statsansatte kan være bestyrelsesformand i en NGO eller direktør. Løsningen blev så, at jeg blev bestyrelsesformand og Chuka konstitueret direktør.

Og så er den nye bestyrelse klar til at gå i gang: i løbet af uge 15-16 lykkedes det Chuka sammen med sagføreren og sekretæren at få det

Det meste af den nye bestyrelse for CCAACM sammen med sekretæren.

nye Center officielt registreret, oprettet bankkonto, få stempel osv. Centret har indtil videre adresse på *Institute of Archaeology, Mongolian Academy of Sciences*.

De første aktiviteter

Som den første konkrete aktivitet under det nye Center er der startet et fælles projekt mellem *Institute of Archaeology, Mongolian Academy of Sciences, Institute of Nomadic Archaeology, National Museum of Mongolia* og ADBOU. Muligvis tilslutter *University of Science and Technology* sig projektet.

Projektets formål er at opbygge *Mongolian national registration system and database for archaeological human remains*. Der er etableret et mongolsk team i fælleskab af de mongolske partnere, og de vil i de kommende måneder arbejde online med ADBOU's team med at etablere grundlaget for den mongolske database.

I efteråret 2025 tager så et ADBOU-team på tre, Cecilie Matt-

son, ADBOU, professor emeritus Jesper Boldsen, ADBOU, professor emeritus George Milner *Pennsylvania State University* 2 uger til Ulaanbaatar for at arbejde med det mongolske team og få databasen i gang. Projektet er finansieret af ADBOU og de mongolske partnere.

Hen over foråret og sommeren skal sekretæren gennemføre en kortlægning af, hvilket udstyr og kvalifikationer med relevans for arkæologisk og antropologisk forskning og konservering, der findes på de otte medlemsinstitutioner foruden identifikation af tilsvarende på andre videnskabelige institutter mm., som ikke er direkte forbundet med arkæologi og antropologi, men som er relevant herfor.

Ideen er at samle denne kortlægning i en rapport, som tænkes fremlagt på et seminar i efteråret 2025. På seminaret vil en bred kreds af forskere mm. blive inviteret til at diskutere prioriteringer for investeringer i udstyr og uddannelse af personale. På dette grundlag kan bestyrelsen så udarbejde en strategi

for fundraising og formulere de første projektforslag.

Dette seminar bliver også Centrets første offentlige begivenhed, hvor vi også vil invitere internationale potentielle partnere, bl.a. vil Moesgaard deltage. (Vi skal også lige have skaffet finansiering af seminaret.)

Og så det svære

Tanken er jo så, at med udgangspunkt i materialet og anbefalingerne fra seminaret skal vi i gang med at rejse penge til Centret. Vores mål er de store internationale selskaber (især minesektoren), som er aktive i Mongoliet, samt de største mongolske virksomheder. Vi tror på, at de vil være interesserede i sponsorer: Centret med den brede mongolske deltagelse er en meget usædvanlig og stærk platform. ■

Jørgen Ringgaard

04.05.25

Bog anmeldelse

Nationalmuseet i København har en helt unik samling af mongolske kulturhistoriske genstande, som i en periode gjorde København til et internationalt center for mongolske studier. Genstandene blev for langt hovedpartens vedkommende indsamlet af Henning Haslund-Christensen i Indre Mongoliet i 1930'erne og har allerede været omdrejningspunktet for tre fine publikationer i den af Carlsbergfondet støttede serie om dansk nomadeforskning: Henning Harald Hansens 'Mongol Costumes' (1993, udkom første gang i 1950), Martha Boyers 'Mongol Jewelry' (1995, udkom første gang i 1952) og senest Christel Braaes 'Among Herders of Inner Mongolia' (2017) om Haslund-Christensens samlinger generelt og særligt genstande fra de mongolske nomaders hverdagsliv.

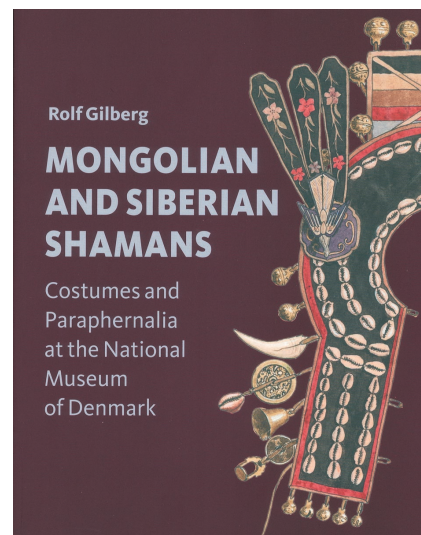
Rolf Gilberts nye bog komplekterer disse værker ved at tage udgangspunkt i en anden del af Haslunds samlinger, nemlig shamandragterne og de shamanistiske genstande, og den bruger de konkrete genstande til at udfolde og sammenligne shamanistiske kosmologier, praksisser og genstande i Mongoliet og Nordasien. Ud over Haslund-Christensens samlinger fra Indre Mongoliet inddrager bogen nemlig også Nationalmuseets samlinger af shamandragter fra Sibirien. Og faktisk er det i virkeligheden lidt misvisende at se Mongoliet som omdrejningspunktet for bogen og Sibirien som et appendiks, for de folk, fra hvem de fleste af dragterne i bogen er indsamlet – også dem fra Indre Mongoliet – har ikke deres ophav i Mongoliet, men i Sibirien.

Bogen er, som Rolf Gilbert selv siger det, ikke et bidrag til den enor-

me religionsvidenskabelige og antropologiske diskussion af shamanisme, men den er til gengæld et stort og vigtigt empirisk bidrag til studiet af shamanisme i Mongoliet og Nordasien, fordi den – mest med Haslunds ord – fortæller historien bag indsamlingerne og systematisk, detaljeret og smukt tilgængeliggør og præsenterer de unikke samlinger af shamanistiske dragter og objekter fra Nationalmuseet, også for et internationalt publikum af forskere og lægpersoner.

Bogen indledes med to generelle kapitler, der fokuserer på henholdsvis den shamanistiske kosmologi og shamandragten og dens symbolik. Dernæst kommer et mere fortællende kapitel om Haslunds søgen efter shamandragter i det nordøstlige Indre Mongoliet, før Gilbert i de tre følgende og centrale kapitler giver sig i kast med den detaljerede beskrivelser af tre dragter – en buriatisk (mongolsk), en solon (tungusisk) og en barak (tungusisk) – og de dramatiske og med nutidens øjne kontroversielle historier bag dragternes tilvejebringelse. Beskrivelserne af dragter og objekter er så gode og detaljerede, og genstandsfotografierne af Roberto Fortuna og tegningerne fra 1940'erne af Inger Achton så fantastiske, at bogen i sig selv er et kunstværk, og at ethvert forskningsbesøg på Nationalmuseets magasiner nærmest vil blive overflødiggjort i fremtiden.

Kapitel 7 er en mere personlig beretning om Rolf Gilberts eget møde med den genopblomstrende shamanisme i Mongoliet i midt-1990'erne (en genopblomstring, der skulle tage endnu mere fart senere) og inkluderer beskrivelser af de ritualer og dragter, som Gilbert stiftede nærmere bekendtskab med un-

Rolf Gilbert: *Mongolian and Siberian Shamans. Costumes and Paraphernalia at the National Museum of Denmark*. Yale University Press. Aarhus University Press, The National Museum of Denmark, 2024. 313 s.

der sine ophold i Mongoliet i perioden efter socialismens fald. Bogens afsluttende kapitel beskriver fire sibiriske shamandragter, som ikke er indsamlet på Haslunds ekspeditioner til Indre Mongoliet, men via kaptajn Larsen, som solgte en shamanragt til museet i 1861, og Knud Rasmussen, som sørgede for, at der i 1927 blev købt tre shamandragter fra Sibirien fra en enke til en tysk-russisk samler.

Rolf Gilberts bog har været længe ventet, og den skuffer ikke. Bogen er et væsentligt og fornemt forskningsbidrag uden udløbsdato, fordi den tilgængeliggør et unikt dansk kildemateriale – tekster og objekter – for et internationalt publikum, og fordi den indeholder en grundig og helt fantastisk smuk præsentation af Nationalmuseets shamandragsamlinger fra Mongoliet og Nordasien. ■

Lars Højer

Læs også Kurt L. Frederiksen's anmeldelse af bogen i Ger 120, s. 10-11.

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Direkte fly Japan-USA 09.05.25
1. maj 2025 blev der afholdt en ceremoni for indvielsen af *United Airlines* nye direkte flyforbindelse fra Tokyo til Ulaanbaatar i *Narita International Airport* i Japan.

I en tale ved ceremonien sagde Mongoliets ambassadør til Japan, Bayarsaikhan Banzragch:

»Den nye flyforbindelse vil ikke alene styrke de bilaterale bånd mellem Mongoliet og Japan, men også tjene som et væsentligt bidrag til at øge det økonomiske samarbejde mellem Mongoliet og USA. Mongoliets regering er i gang med en langsigtet prioritering af turismesektoren under overskriften *Vision-2050*.

Her spiller Japan en nøglerolle som et vigtigt marked for realiseringen af denne politik. Kampagnen *Go Mongolia* bidrager markant til at tiltrække flere internationale gæster.«

Den nye direkte flyforbindelse, der vil have afgang tre gange om ugen i en nærmere afgrænset periode, forventes at bidrage til udviklingen af de direkte flyforbindelser mellem Mongoliet og Japan og mellem Mongoliet og USA. Dermed øges passagerernes bevægelsesfrihed, samtidig med at den styrker samarbejdet inden for handel og erhverv, turisme og kulturudveksling.

Ulaanbaatar cykelløb 2025

Afdelingen for Sport og Fysisk Uddannelse i hovedstaden Ulaanbaatar og Det mongolske Cykelforbund vil i fællesskab organisere det offentlige event *Ulaanbaatar Cycling-2025* på Sükhbaatarpladsen 10. maj 2025

Formålet med *Ulaanbaatar Cycling-2025* er at fremme cyklismen blandt borgerne i Ulaanbaatar. Af punkter på programmet kan nævnes, at der vil blive afholdt konkurrencer og væddeløb med deltagelse af professionelle cykelryttere og amatører. Desuden vil der blive en præsentation af cykelklubber, salg af cykler og tilbehør, reparations- og vedligeholdelsesservice og givet oplysninger om grønne lån.

Børnenes konkurrence i løbecykel afvikles i to kategorier, mens konkurrencen i gadeløb afvikles i syv kategorier. I børnekonkurrencen for børn i alderen 4-5 år vil distancen være på 200 meter. I gadeløbet skal cyklisterne konkurrere i følgende kategorier: elite (mænd og kvinder), unge (dreng og piger), amatører (mænd og kvinder) og mesterklassen (mænd). Der vil blive udråbt en vinder i hver kategori.

Cyklisterne, der deltager i gadeløbet, skal konkurrere over 20 omgange med en samlet længde på 30-40 kilometer.

B. Agiimaa
MONTSAME
01.05.25

Den mongolske heavy metal rockgruppe 'The HU' optræder på Roskilde Festival fredag 4. juli 2025.

Den mongolske folkemusikgruppe fra Tuva 'Huun Huur Tu' giver koncert i Hotel Cecil i København onsdag 22. okt. 2025.

Den Gyldne Statue af Chinggis Khaan indviet

1. marts 2025, på førstedagen i Slangens År, blev Den Gyldne Statue af den store Chinggis Khaan, det Hellige Hvide Banner og det Gyldne Statssegl *Khasbuu* indviet i den store Khaans *Urgoo* (Kongekammeret) i Chinggis Khaan National Museum.

Mongoliets præsident Khurelsukh Ukhnaa, formanden for parlamentet Amarbayasgalan Dashzeggve, statsminister Oyun-Erdene Luv-sannamsrai samt medlemmer af parlamentet og regeringskabinettet og andre notabiliteter overværede den ceremonielle indvielse af Den Gyldne Statue af Chinggis Khaan.

Invielsesceremonien var arrangeret i et samarbejde mellem præsidentets kontor, kulturministeriet, Chinggis Khaan National Museum og Bank of Mongolia. Med sin placering i den store Khaans *Urgoo* i museet er stauen skabt til at udødeliggøre og fremme den videnskabelige forskning i den enestående arv efter den store hersker Chinggis

Khaans strålende bedrifter foruden at styrke Mongoliets værdifulde arv som stat.

Præsident Khurelsukh Ukhnaa indledte ceremonien for indvielsen af Den Gyldne Statue af Chinggis Khaan med at understrege den historiske betydning af den officielle indvielse af Den Gyldne Statue, det Hellige Hvide Banner og statsseglet *Khasbuu* i den store Khaans *Urgoo*.

Præsidenten sagde: »Netop i dette øjeblik, ved solopgang, og på den første forårsdag i Slangens År, kaldet »Samling af ædelsten«, er vi vidner til en historisk begivenhed – den højtidelige indvielse af Den Gyldne Statue af Chinggis Khaan, et menneskedens geni og mongolernes helligste ikon, sammen med det store Hellige Hvide Banner og statsseglet *Khasbuu* i den store Khaans *Urgoo*.

Vi mongoler må være os bevidste, at vi er efterkommere af et menneskeheds geni, en mægtig

Khaan, og at vi er beskyttere og bærere af den store mongolske stats hjerte og sjæl. Af detop denne årsag, på denne med længsel imødesete første dag af Tsagaan Sar, må vi gøre det til en tradition at hylde vores store Khaan.

Oh, Store Khaan! Vi er samlede her på denne lykkebringende dag for at fejre denne *Urgoo*, der symboliserer din *Ordo* – Palads, idet vi mindes historien om Mongoliets statsdannelse og kultur fra begyndelsen af Hunner-imperiet til starten på det 13. århundrede. Oh, Store Khaan! Vi beder dig ære det store Hellige Hvide Banner og statsseglet *Khasbuu*, der er et symbol på fred og stabilitet i hele verden.«

Mongoliets statsoverhoved udtrykte sin dybtføjte taknemmelighed til Ministeret for Kultur, Sport, Turisme og Ungdom, Bank of Mongolia, personalet ved Chinggis Khaan National Museum, kunstnerne, det italienske folk, *Art'ù Di Gaetano Salmista*, og alle der har bidraget til og støttet dette storslåede projekt med at fuldende skabelsen af den store Khaans *Urgoo*, og han ønskede dem held og lykke med deres kommende projekter.

J. Khankhuu
MONTSAME
01.03.25

Erindringsmønt for Khublai Khaans flåde

Mongoliets Centralbank har på opdrag af Mongoliets Nationale Center for Kulturarv udgivet en erindringsmønt ved navn »Khubilai Khaan's mongolske Flåde«.

Mønten markerer 750-året for Det mongolske Imperiums invasion af Japan samt fundet af skibet tilhørende Khublai Khaans flåde ud for Takashimaøen i Matsuura, Japan. Formålet med udgivelsen er at fremme kendskabet til den mongol-

ske kulturarv og gøre opmærksom på den historiske begivenhed.

Erindringsmønten blev præsenteret for offentligheden ved »Det internationale Symposium om 750 års historie efter Khublai Khaans invasion af Japan« på Kyusho Universitet i Fukuoka.

Forsiden af mønten viser en computergenereret model af Khublai Khaans orlogsskib under sejlads samt træskroget af vraket, der blev

fundet af undervandsarkæologer. På møntens overside ses inskriptionen *Khubilai Khaan's Mongol Navy* og nederst fundstedet, Takashima, der betyder »Falkeøen«, og som er symboliseret ved en flyvende falk over skibet. Erindringsmønten er fremstillet af guldbelagt kobber. Den vejer 50 gram og har en diameter på 38,6 millimeter.

Afbildningen og dokumentationen af motivet på erindringsmønten er resultatet af japanske forskeres arbejde gennem de sidste 30 år. Mønten er blevet til med officiel tilladelse af bystyret i Matsuura, Matsuura Historiske Museum, Nara Universitet, Kokugakuin Universitet i samarbejde med Mongoliets honorære konsulat i Fukuoka.

G. Amrida
MONTSAME
15.11.24

5G mobilnetværk i drift

Mongoliet har nu officielt sat strøm til sit 5G mobilnetværk og dermed åbnet døren til en ny teknologisk epoke, hvilket var et af nøglemålene for Ministeriet for Digital Udvikling, Innovation og Kommunikation i 2025.

Introduktionen af 5G-netværket betyder et markant fremskridt inden for kommunikation, erhvervsudvikling, uddannelse, sundhed og minedrift. Med et hurtigt og driftssikkert internet reduceres den digitale kløft mellem by og land og gør det muligt for nomaderne og lokalbefolkningen at tilgå online-undervisning og digitale tjenester. Det vil også muliggøre etableringen af en særlig

industriel zone i Gobi-regionen og fremme udviklingen af distanceundervisning og telemedicin.

På trods af, at Mongoliets sparsomme befolkning og enorme landområder kræver store investeringer i opbygningen af infrastrukturen til 5G, er mobilnetværksselskaber begyndt en trinvis udbygning af 5G-netværk efter at have foretaget vellykkede test af netværket.

Minister Baatarhuu Tsend sagde i sin indvielsestale: »5G-teknologien er ikke kun hurtigt internet, men også grundlaget for industriel udvikling baseret på nye økonomiske og teknologiske fremskridt. Den vil forsyne børn og voksne, der

lever langt fra byområderne, med relevante sociale tilbud, for eksempel vil landbefolkningen kunne modtage svar på sundhedsspørgsmål og få assistance fra hospitalerne i Ulaanbaatar, og børn vil kunne få den bedst tænkelige online-undervisning.

Det vil blive muligt at indføre førerløs transport i minerne og dermed øge eksporten. Undersøgelser viser, at 5G-teknologien anslås til at stå for 1-4% af Mongoliets BNP i 2030, svarende til en økonomisk vækst på 800 mia. tugrik (1,5 mio. kr.) om året.«

B. Ooluun
MONTSAME
20.05.25

Demonstration på Sükhbaatarpladsen

En demonstration med deltagelse af flere hundrede demonstranter fandt sted 11. januar 2025 mellem kl. 11 og 20 på Sükhbaatarpladsen i centrum af Ulaanbaatar. Politiet opfordrede demonstranterne til at give fredeligt udtryk for deres holdninger.

Deltagerne bar plakater med slagord som »Regering trød tilbage«, mens de råbte deres budskaber ud om åragerne til demonstrationen: »Regeringen har udvist manglende evne til at løse de presserende problemer som f.eks. luftforurening, trafiktrængsel, fattigdom, kor-

ruption, beskatning og arbejdsløshed.« Demonstrationen var organiseret af Det forenede Frihedsparti, der proklamerede at ville fortsætte protesterne indtil 22. januar 2025. Desuden meddelte partiet, at det havde afleveret officielle skrivelser til 33 medlemmer af det mongolske parlament, hvor man opfordrede dem til at fremsætte et forslag om regeringens tilbagetræden.

Under demonstrationen blokerede deltagerne midlertidigt gadekrydset nær ved Ulaanbaatars centralpostkontor, hvilket politiet advarede imod grundet den mulige risiko for blokering af udrykningskøretøjers frie adgang. Politiet mindede arrangørerne om, at tilladelsen til demonstrationen var blevet givet for tidsrummet 11-17, og bad alle deltagerne om at overholde gældende love og regler.

B. Unubold
MONTSAME
13.01.25

Baganuur 'Batterilagringskraftværk'

Indtil marts måned 2025 har *Baganuur Battery Storage Power Station* leveret 17.692,9 MWh elektricitet

til det centrale energinet og har dermed forsynet den centrale del af Mongoliet, især Ulaanbaatar, med strøm.

Kraftværket, der producerer miljøvenlig, grøn energi, opbevarer energien i nattetimerne og leverer den, når behovet er størst. Det mongolske personale, ingeniører og administrativt personale, driver anlægget med succes.

Ulaanbaatar står for mere end 60% af landets totale energiforbrug med en gennemsnitlig belastning af

elnettet på 1.245 MW. I vinteren 2023-24 oplevede Ulaanbaatars energisystem en energimangel på 200 MW. Dette underskud blev afhjulpet denne vinter takket være integreringen af Buuruljuut-kraftværket på 150 MW og Baganuur-batterikraftværket i det centrale energinet i december 2024.

J. Khankhuu
MONTSAME
09.03.25

DMS nyt

Ordinær generalforsamling 8. marts 2025

Referat

Generalforsamlingen blev afholdt i *Café Globen*, Turesensgade 2B, 1368 København K, kl. 14-16.40.

Der deltog 35 medlemmer inklusive bestyrelsen.

Dagsorden

1. Valg af dirigent

Povl Anker Andersen blev foreslået som dirigent og valgt. Han konstaterede, at generalforsamlingen var lovligt indkaldt og dermed beslutningsdygtig.

Bulgan Njama aflagde formandens og bestyrelsens beretning om DMS' aktiviteter i 2024.

2. Formanden og bestyrelsens beretning om selskabets aktiviteter i 2024

Formand Bulgan Njama aflagde formandens og bestyrelsens beretning, som er gengivet i Ger 121. Hun nævnte bl.a., at der har været afholdt fire bestyrelsesmøder. Det lykkedes delvist at øge medlemstallet i årets løb (max. 198), men tallet er dalet igen (fra 186 medlemmer pr. 1.1.24 til 177 pr. 1.1.25).

»Vi er et nicheselskab, og måske skal vi acceptere, at vi har omkring

Dette års generalforsamling var henlagt til Café Globen, som efterhånden er blevet selskabets foretrukne mødested. Mødet foregik i en rolig og afslappet stemning i cafeens intime mødelokale, præget af cafégæsternes rejselyst. Povl Anker Andersen afviklede generalforsamlingen med sikker hånd.

200 medlemmer, men vi skal ikke stoppe med at skabe interesse for sagen og forsøge at skaffe nye medlemmer«, sagde hun.

Bulgan præsenterede bestyrelsen, som den konstituerede sig på et bestyrelsesmøde efter generalforsamlingen 2. marts 2024:

Bulgan Njama, formand

Bettina Gram, næstformand og sekretær

Jan Koed, kasserer og redaktør

Joshua Thomsen, webmaster og

tovholder af DMS' Instagram-sider

Enkhzaya Battumur

Anita Garbers

Chalotte Vad

Tseegii Yadamdorj

Lars Højer og *Chuka Ringgard*, suppleanter

I november 2024 fik DMS af CISU bevilget 999.000 kr. til et projekt i Mongoliet, der handler om at etablere ni modelkooperativer i ni lokalområder. Vi håber på et succesfuldt projekt.

Jes Colding rejser til Mongoliet som konsulent på projektet og skal

bl.a. deltage i et opstartende uddannelseskursus for repræsentanter fra de ni områder.

177 medlemsmøder inkl. denne generalforsamling er afholdt siden selskabets start i 1990, og i 2024 var der hele 11 møder, hvilket vi kan være stolte over, sagde Bulgan. Møderne er afholdt i *Café Globen*, som stiller sit lokale til rådighed for DMS' medlemsmøder og nu også generalforsamlingen.

Et af møderne var med bestyrelsesmedlem Chalotte Vad, der besøgte *Mejerifolk uden Grænsers* mejeriprojekt i det nordlige Mongoliet. Formanden nævnte alle årets medlemsmøder, som også er omtalt i Ger 121.

I juli 2024 blev der arrangeret en turistrejse til Mongoliet, og selskabet forsøger, om det er muligt at lave en ny rejse i sommeren 2025.

Formanden takkede bestyrelsen og revisor Povl Anker Andersen samt projektkonsulent Jes Colding for deres store arbejde.

Efter beretningen var der bl.a. følgende kommentarer og informationer fra forsamlingen:

Kasserer Jan Koed fremlagde det reviderede regnskab, som er trykt i Ger 121 og blev uddelt på generalforsamlingen. Ca. 7.000 kr. i indtægtsstigning, som skyldes forhøjelsen af kontingentet i 2024. Indtægter på i alt 43.500 kr. Portoudgifter er steget med knap 4.000 kr. pga. portoforhøjelse og medlemsstigningen til næsten 200 medlemmer, som gav ekstra portoudgifter.

Udgiftsposten til brevforsendelser forsvinder stort set i 2025, da kommunikationen til medlemmerne fremover udelukkende vil foregå via e-mail. Der er i alt et underskud på godt 5.000 kr. i 2024. Kassebeholdningen er på 80.000 kr. »Med den forventede portobesparelse i 2025 holder vi skindet på næsen«, sagde kassereren.

Povl Anker Andersen havde som kritisk revisor påtegnet regnskabet uden forbehold. »Det er fantastisk, hvad man får ud af de mange aktiviteter, som kun er regnskabsført til 6.000 kr. Man skal fortsat være meget opmærksom på, hvad man bruger pengene til«, sagde han og tilføje, at han var sikker på, at man fortsat ville være det.

Regnskabet blev herefter godkendt.

4. Fastsættelse af kontingent for 2026

Bestyrelsen foreslog at fortsætte med det nuværende kontingent på kr. 250/350 kr., hvilket der var opbakning til.

5. Valg af bestyrelsesmedlemmer

På valg var bestyrelsesmedlemmerne Bettina Gram, Bulgan Njama og Tseegii Yadamdorj, som alle ønskede genvalg og blev valgt.

6. Valg af suppleanter

Lars Højer og Chuka Ringgaard var på valg som suppleanter og ønskede genvalg. De blev begge valgt.

7. Valg af revisor

På valg var Povl Anker Andersen. Han blev genvalgt.

8. Indkomne forslag

Ingen.

9. Eventuelt

Joshua opfordrede forsamlingen til at sige til, hvis nogen kendte nogen, der vil lave arrangementer m.m.

Lone roste dirigenten for at tale højt og tydeligt.

Wendy Rahbek Thomsen fortalte om sit skoleprojekt, som hun håber at kunne genoptage i 2026.

Wendy orienterede kort om sit skoleprojekt. Hun har planer om at besøge skolen i Erdenebulgan i 2026. Projektet handler om, at unge mongoler og unge danskere kommer i kontakt med hinanden og hvis muligt besøger hinanden. 5.-6. klasse er målgruppen.

Bulgan nævnte, at Tseegiis familie var i landet, og hendes mor, søster og niece deltog som gæster også i generalforsamlingen. Niesen Marta spillede smukt violin i pausen efter generalforsamlingen.

Rolf Gilberg, medstifter og mangeårig formand for Dansk Mongolsk Selskab takkede selskabets medlemmer for deres trofasthed.

Rolf rettede en tak til DMS' medlemmer: uden dem intet selskab. Medlemstallet har ligget stabilt omkr. 200 i alle årenes løb siden etableringen i 1990, hvor han var blandt stifterne. Han rettede en stor tak til bestyrelsen for alle aktiviteterne og var totalt imponeret over, hvor godt et blad Ger er. Rolf sagde: »Stor tak til Jan, der er rigtig dygtig til at lave bladet, som er med til at holde sammen på alle medlemmerne.« Rolf tilbød at sende interesserede en digital udgave af sin bog *Mongolian and Siberian Shamans – Costumes and Paraphernalia at the National Museum of Denmark* (henvendelse til jk@cadaid.dk).

Dirigenten afsluttede dermed generalforsamlingen, og formanden takkede dirigenten for hans hverv.

Referat: **Bettina Gram**

Foto: **Ole Ramsing**

Efter generalforsamling underholdt 11-årige Marta med tre mongolske musikstykker på sin violin.

Silk Road

Efter generalforsamlingen blev filmen *A Rare Glimpse Of 1970s Mongolia* i serien *Silk Road*, en dokumentar om Mongoliet i 1970'erne vist. Den kendte sinolog Owen Lattimore var konsulent på filmen, der er den første dokumentarfilm optaget af et vestligt filmhold i Mongoliet. Filmen kan tilgås på YouTube-kanalen:

<https://www.youtube.com/watch?v=Ks7vP4B2ktw>

Festlig fejring af Tsagaan Sar

I år havde vi valgt at holde generalforsamlingen adskilt fra vores traditionsrige fejring af foråret og det mongolske månenytår Tsagaan Sar. Det var med nogen betænkelighed, vi i bestyrelsen havde valgt denne løsning: ville der være tilstrækkelig tilslutning til begge arrangementer?

Vores betænkeligheder blev gjort til skamme: et rekordstort antal medlemmer deltog i generalforsamlingen i *Café Globen* den 8. marts, og hele 44 voksne og 19 børn gjorde Tsagaan Sar til en festlig begivenhed i et afsides hjørne af Valby på Ramsingsvej 30, lørdag den 22. marts.

Festen startede kl. 17 med, at Bulgan bød velkommen, hvorefter gæsterne satte sig bords for at indtage festmåltidet fra den velassorterede buffet tilberedt af den lokale kok, Patrick.

Menuen bestod af oksesteg, kylling og pølser til børnene med tilbehør af stegte kartofler og salater, suppleret af de hjemmelavede, mongolske *buzz* tilberedt af Zaya og Tseegii samt tærter, frikadeller og salater leveret af Anita og Bulgan. Desserten bestod af ost og kager.

Senere på aften blev der sunget mongolske fællessange efterfulgt af Ragnar og Chalotte, som henholds-

vis optrådte med to islandske sange og en salme komponeret af benediktinernonnen Hildegard af Bingen (1098-1179).

For børnene var der arrangeret en tegnekonkurrence med uddeling af præmier, som Tseegii ledede med sikker hånd. En konkurrence om den flotteste optræden med *deel* gjorde også stor lykke.

Aftenen afsluttedes med dans i et tilstødende lokale til tonerne af de mest populære mongolske og internationale schlagere.

Tekst og foto:
Jan Koed

Anita med det lysegrønne skærf præsenterede aftenens menu.

Chalotte optrådte med en salme komponeret af Hildegard af Bingen.

Ragnar optrådte med et par islandske sange fra sit fødeland.

FN's Internationale Modersmålsdag

FN's Internationale Modersmålsdag blev i år fejret i Skt. Johannes Gården tæt ved Sankt Hans Torv på Nørrebro i København. Hele den store sal var fuld af »sprogboiler« repræsenterende en mangfoldighed af forskellige sprog fra hele verden.

Mongolsk var stærkt repræsenteret ved en stand spækket med mongolske kulturgenstande og et stort udvalg af specialiteter fra det mongolske køkken. Også her havde Dansk Mongolsk Selskab en finger med i spillet gennem vores initiativrige bestyrelsesmedlem Tseegii, der i parentes bemærket havde besøg af sin mor, som ydede en stor indsats på standen. På nederste billede forsøger en gæst sig med en smagsprøve.

På scenen var der levende musik fra lande og sprog i hele verden, bl.a. Palæstina, Cuba, Congo, Grønland og ikke mindst Mongoliet. Der var også prøver på kurdisk musik og esperanto. Det internationale kvindekor, 'Verdens Sirener', havde en hel afdeling med sange på forskellige landes sprog inspireret af kormedlemmernes nationaliteter. I en turbulent verden var det en berigende oplevelse at møde så mange engagerede mennesker med lyst til at stifte bekendtskab med andre folkeslags kultur og sprog.

I 2002 vedtog FN's Generalforsamling at markere 21. februar som international modersmålsdag. Formålet var at styrke bevidstheden om sprogets betydning for et folks kulturelle selvforståelse og identitet. Der findes næsten 7000 forskellige sprog i verden i dag, men kun nogle få hundrede er undervisningssprog og tales i det offentlige rum.

FN's organisation for uddannelse, videnskab og kultur, UNESCO, arbejder for at styrke den sproglige mangfoldighed ved at sikre undervisning i minoritetssprog og bevarelse af oprindelige sprog og udrydnings-truede sprog.

Det er alment kendt, at undervisning giver størst udbytte, når den foregår på barnets eget sprog. 40% af verdens befolkning har ikke adgang til undervisning på et sprog, de forstår. UNESCO har den holdning, at bevarelse af den sproglige mangfoldighed er vigtig for den mellemfolkelige forståelse og tolerance.

Tekst og foto:
Jan Koed

Filmaften i kajakklubben

17. januar løb der en forespørgsel ind til vores sekretær, Bettina, via DMS' hjemmeside: »Vi er en lille kajakklub i Hellerup, der har tradition for at afholde filmaftener, hvor vi ser film fra forskellige lande. Nu er turen kommet til »Historien om den grædende kamel« med Byambasuren Davaa og Luigi Falorni som instruktører. Vi plejer at indlede arrangementet med at spise retter, som er typiske for landet.« Venlig hilsen Lise Høyrup.

På et efterfølgende bestyrelsesmøde vedtog vi at tage positivt imod henvendelsen, og efter en del korrespondance frem og tilbage blev arrangementet afholdt 14. marts i Kajakklubben Novas lokaler i Hellerup.

Zaya fra bestyrelsen og Davaa havde forinden meldt sig til at repræsentere Dansk Mongolsk Selskab ved aftenens arrangement. Til fællesspisningen serverede Zaya sine medbragte *buuz* som tilhører til hovedretten *tsuivan* (nudler). Efter spisningen og før fremvisningen af filmen holdt Zaya og Davaa et oplæg om Mongoliet.

Nogle dage senere kvitterede Lise for aftenens forløb med denne mail: »Vi havde en virkelig dejlig aften. Alle deltagere var meget interesserede. Maden, især de dumplings vi fik at smage, var dejlige, og den ret I havde anbefalet blev også vellykket. Dertil kom, at alt det vi fik at vide om Mongoliet fra Zaya og Davaa var meget interessant, og spørgelysten var stor.« JK

Hvordan bygger man et andelsmejeri i Mongoliet? Det var spørgsmålet, som Charlotte Vad havde påtaget sig at svare på ved mødet i Café Globen 10. april. Charlotte fortalte med stor indlevelse om alle de udfordringer, hun havde mødt på vejen til et funktionsdygtigt mejeri. 30 interesserede tilhørere kom berigede hjem fra aftenens møde.

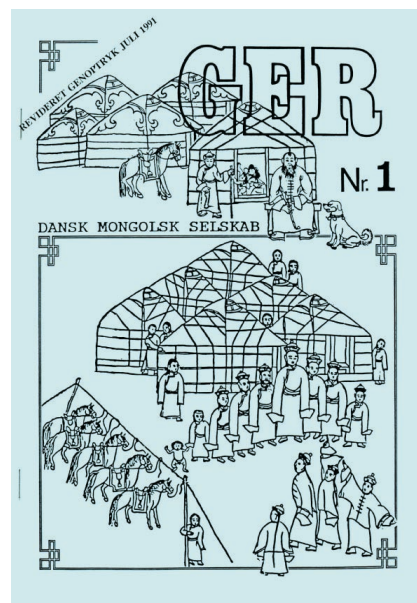
Over for en forsamling af 36 tilhørere fortalte Anton Haslund-Christensen 8. maj levende om sin rejse til Mongoliet sidste sommer i selskab med familie og gode venner. Formålet med rejsen var at besøge det sted, hvor hans oldefar, Henning Haslund-Christensen havde opholdt sig i 1920'erne. Han fortalte også om sin alt for tidligt afdøde far, Michael, og den familierav han agter at holde i hævd.

Den 15. marts i år kunne Anita fejre sin 80 års fødselsdag og se tilbage på 34 års medlemskab af Dansk Mongolsk Selskab. Hendes første bekendtskab med Mongoliet var en turistrejse med Michael Haslund-Christensen som rejseleder i 1991.

Anita blev medlem af bestyrelsen i 1999, og hun har gennem alle årene ydet en stor indsats i forbindelse planlægningen og afviklingen af selskabets møder.

Et stort knus til Anita!

ISSN 2794-9095 Online

Allerede med første nummer af Ger, udsendt oktober 1990, havde bladet daværende redaktør og formand for Dansk Mongolsk Selskab, Rolf Gilberg, sørget for at få tidsskriftet registreret hos Det Kongelige Bibliotek med ISSN-nummer 0905-9504. Det betød, at oplysninger om bladet blev indlagt i en international database og diverse nationale databaser. Bladet var tilgængelig for udlån gennem Det Kongelige Bibliotek.

Gennem nogle år har samtlige numre af Ger – med undtagelse af det seneste år – været tilgængelige via selskabets hjemmeside under menupunktet »Ger«. Men det er sandsynligvis kun en forholdsvis lukket kreds, der har været klar over denne mulighed for at trække på denne skatkiste af viden om Mongoliet.

Fra og med dette nummer af Ger er bladet nu gjort tilgængeligt direkte via Det Kongelige Biblioteks søgesystem med det nye ISSN-nummer 2794-9095.

Desuden er det blevet muligt at søge på og tilgå de enkelte artikler i Ger gennem bibliotekernes hjemmeside: Bibliotek.dk. red.

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

- Medlemsmøde 181

Onsdag den 10. september kl. 19.30-21.30
Valby Kino, Gl. Jernbanevej 40, Valby

Mongolsk strubesang

En vigtig del af den rige mongolske kulturarv er folkemusikken, der i dag er så levende som nogensinde. Hestehovedviolin, slagtøj og den helt specielle strubesang skaber et klangligt udtryk, der er unikt for Mongoliet.

I 2015 havde dokumentarfilmen *The Magic Voice of Grassland* premiere i Danmark. Filmen er optaget i Indre Mongoliet, især omkring Hohhot, hvor der på universitetet undervises i strubesang og mongolsk folke-musik. Der er også scener fra Lyngby Kulturhus med indslag af mongolsk strubesang. Filmen er produceret og instrueret af **Torben Glarbo**, som vil fortælle om filmens tilblivelse og baggrund inden forevisningen.

Filmen vises i samarbejde med Dansk-Kinesisk Forening. Entré for medlemmer: 20 kr. – gæster: 40 kr., der betales ved indgangen.

- Medlemsmøde 182

Torsdag den 16. oktober kl. 19-21
Café Globen, Turesensgade 2B, Kbh. K

Klimaforandringer og kooperativer

De globale klimaforandringer rammer også et land som Mongoliet, hvis nomadebefolkning er særlig udsat, fordi nomadernes hele eksistensgrundlag er afhængig af naturens

luner. Den mongolske regering har netop udpeget kooperativer som den optimale model for nomaderne til at organisere sig i grupper og samarbejde i kampen mod klimaforandringerne.

Men kooperativer opstår ikke af sig selv. Det kræver uddannelse og oplysning at etablere og organisere velfungerende kooperativer blandt en større gruppe nomader. I aftenens møde vil **Jes Colding** fortælle om, hvordan kooperativer kan bidrage til at imødegå klimaforandringerne i Mongoliet og på hvilken måde, Dansk Mongolsk Selskab i samarbejde med den lokale ngo, NTS, kan spille en rolle.

- Medlemsmøde 183

Tirsdag den 18. november kl. 19.30-21.30
Kulturhuset Union, Nørre Allé 7, Kbh. K

Kina-Mongoliet i fortid og nutid

Mongoliet og Kina har gennem århundreder haft et modsætningsfyldt forhold til hinanden vekslede mellem perioder med fredelig sameksistens og fjendtlighed, symboliseret ved Den kinesiske Mur. I dag er forholdet præget af gensidig respekt og en omfattende samhandel.

Lars Højer vil redegøre for mongolernes »sinofobi«, der har dybe historiske rødder med udbytning i 1800-tallet og den socialistiske ideologi. Han vil fortælle om sine oplevelser i 1990'erne, 2000'erne og 2010'erne, hvor han lavede feltarbejde, og runde af med situationen i dag.

Christel Braae vil tage sig af de mere folkelige udtryk for sinofobien med udgangspunkt i vores kilder om telegrafingeniør Kristen P. Albertsens virke for Store Nordiske Telegraf-Selskab, Henning Haslund-Christensen og Georg Söderbom m.fl.

Lars Højer er vicedirektør for forskning, samling og bevaring; Christel Braae er museumsinspektør, begge ved Nationalmuseet.

Foredraget arrangeres i samarbejde med Dansk-Kinesisk Forening. Entré for medlemmer: 20 kr. – gæster: 40 kr., der betales ved indgangen.

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby